

KRIITTISEN DISKURSSINTUTKIMUKSEN KONFERENSSI VALENCIASSA 5.–8.5.2004

Toukokuun alussa diskurssintutkijat ympäri maailman kokoontuivat ensimmäistä kertaa yhteen nimenomaan kriittiselle diskurssintutkimukselle (vrt. kriittinen diskurssianalyysi, ks. alla) omistettuun konferenssiin Valenciaan. Nelipäiväinen tapahtuma järjestettiin Valencian yliopiston Blasco Ibañesin kampuksella, joka sijaitsee historiallisen vanhankaupungin ytimessä.

Konferenssi oli jaettu temaattisesti neljään osa-alueeseen: 1) joukkoviestintä ja julkisen mielipiteen muodostaminen, 2) sosiaalisten ja kulttuuristen entiteettien rakentuminen diskurssin kautta, 3) sosiaalinen muutos, institutionaalinen diskurssi ja opetuksen diskurssi sekä 4) ideologia visuaalisessa ja musiikillisessa diskurssissa. Näistä aihealueista konferenssissa pidettiin yhteensä 149 sektio- ja 31 posteriesitelmää. Konferenssin kutsuvieraina luennoivat professori Teun A. van Dijk Barcelonan Pompeu Fabra -yliopistosta, professori Norman Fairclough Lancasterin yliopistosta, johtaja Theo van Leeuwen Cardiffin yliopistosta, professori Dominique Maingueneau Pariisin XII yliopistosta, professori Vicent Salvador Castellón Jaume I -yliopistosta sekä professori Eija Ventola Salzburgin yliopistosta. Lisäksi ohjelmassa oli kolme

»pyöreän pöydän» paneelikeskustelua, joiden aiheina olivat identiteettien diskursiivinen rakentuminen, erilaiset näkökulmat diskurssianalyysissa ja uutisten käsittely joukkoviestimissä.

Tutkimussuuntauksen hengen mukaisesti konferenssin kielipolitiikka oli varsin demokraattinen. Konferenssin virallisia esitelmäkieliä oli peräti neljä: englanti, ranska, espanja ja katalaani. Muidenkin kielten käytöstä esitelmissä olisi ollut mahdollista sopia etukäteen. Plenaariesitelmät tulkattiin kielestä toiseen. Sektioesitelmiin tulkkausta ei voitu niiden paljouden takia järjestää. Vaikka idea olikin hieno ja tasa-arvoinen, tulkkausta ei onnistuttu toteuttamaan ongelmitta. Tulkkaus ainakaan englannin kielelle ei nimittäin ollut laadultaan parasta mahdollista, minkä vuoksi Maingueneau ja Salvadorin esitelmistä sai harmillisen rikkonaisen kokonaiskuvan. Eikäidinkielisenä englanninpuhujana englanniksi tulkatun esitelmän seuraaminen on haastavaa jo itsessään. Pyöreän pöydän paneelikeskustelut jätinkin pettyneenä väliin: kaikki kolme käytiin espanjaksi ja katalaaniksi.

Konferenssin plenaarisarjan avasi TEUN A. VAN DIJK esitelmällään *Critical context*

studies. Luentonsa alustuksessa van Dijk otti kantaa kriittisen diskurssianalyysin asemaan kielentutkimuksen kartalla. Hänen mielestään *kriittinen diskurssianalyysi* (engl. *critical discourse analysis*) on liian suppea termi kattamaan nykypäivän moninaisen kriittisen tutkimuksen, varsinkin kun termillä usein viitataan vain tiettyyn metodiin. Van Dijk toivoi, että vastaisuudessa tutkimussuuntauksen nimenä käytettäisiin termiä *kriittinen diskurssintutkimus* (engl. *critical discourse studies*). Luennossaan van Dijk kokosi yhteen kriittisen diskurssianalyysin perusteita ja hahmotteli kriittisen kontekstintutkimuksen mallia, johon hän on paneutunut jo usean vuoden ajan. Van Dijkin mielestä kriittisessä diskurssintutkimuksessa tulisi ottaa painokkaammin huomioon diskurssin puitteet ja kontekstuaaliset tekijät, kuten aika, paikka, osallistujat ja roolit, sillä ne määrittävät sen, miten diskursseja tulkitaan. Van Dijk korostaakin erityisesti kontekstin kognitiivista ulottuvuutta: konteksti on omakohtaista tulkintaa sosiaalisesta tilanteesta tai sen representatiosta.

Ensimmäisen päivän päätti EJA VENTOLAN luento *Construing and maintaining academic identities: Discourse perspectives*. Ventola käytti aineistonaan konferenssin plenaristien virallisia, institutionaalisia Internet-sivuja, joita hän tarkasteli ja vertaili — humoristisestikin — kriittisen diskurssianalyysin ja systeemifunktionaalisen analyysin keinoin. Ventola onnistui hyvin pitämään yleisön kiinnostuksen yllä, vaikka esitelmä oli ajoitettu myöhäiseen iltaan. Modernit ilmiöt ja aineistot kiinnostavatkin monia. Pienistä piireistä ja nopeasta tiedonvälityksestä huolimatta nimekkäätkin tutkijat voivat tarkastella samankaltaisia aineistoja tietämättä toistensa tutkimuksista. Carmen Rosa Caldas-Coulthard piti kesällä 2003 DeXus-kesäkoulussa Tanskassa esitelmän *Message in virtual*

bottles: Personal web pages and identity construction, jossa hän tarkasteli Ventolan tavoin akateemisen identiteetin rakentumista kollegojensa Internet-sivuilla (ks. Koskela ja Toriseva 2004: 117). Molemmat esitelmät kuulleena en voinut olla huomaamatta niiden samankaltaisuutta, mikä tietysti kertoo analyysien pitävyydestä. Ventola oli saanut tietää Caldas-Coulthardin esitelmästä vasta päivää ennen omaa esitystään.

Van Dijkin tapaan NORMAN FAIRCLOUGH aloitti luentonsa *Discourse in processes of social change: Transition in central and eastern Europe* kokoamalla yhteen omia näkemyksiään kriittisestä diskurssianalyysistä. Reilussa tunnissa hän kävi läpi lähes koko teoreettisen viitekehäyksensä ja käsitöksensä kielestä. Loput luennostaan hän esitteli uutta tutkimustaan, jossa hän tarkastelee EU:n Lissabon-strategian diskurssin uudelleen kontekstualisoitumista romanialaisissa EU-teksteissä. Strategiassa asetetaan tavoitteita muun muassa Euroopan kilpailukyvyille, osaamiseen perustuvalla taloudelle ja informaatio-osaamiselle. Näistä EU-teksteistä Faircloughilla oli esimerkkejä, mutta ne esitettiin kuulijalle tovin liian myöhään; luento oli turhan tiivis teoriapakkaus kerralla käsiteltäväksi.

Konferenssin mieleenpainuvien esitelmä oli THEO VAN LEEUWENIN *The critical analysis of musical discourse*, jota varten konferenssiosallistujat ohjattiin Valencian konservatorion tiloihin. Esityksessään van Leeuwen yhdisti kielitieteilijän ja muusikon taitonsa: hän havainnollisti teoriaansa musiikin kriittisestä analysoinnista ja huomioidaan musiikkiin upotetuista valta- ja ideologiasuhteista soittamalla itse musiikkinäytteitä. Yleisö pääsi nauttimaan sekä soveltavasta kriittisestä diskurssintutkimuksesta että flyygelimusiikista.

DOMINIQUE MAINGUENEAUN ja VICENT SALVADORIN esitelmät eivät valitettavasti

päässeet tulkattuina oikeuksiinsa, kuten jo edellä mainitsin. Välttävien ranskan ja olemattomien katalaanin kielen taitojeni vuoksi jouduin tukeutumaan täysin tulkaukseen. Maingueneau esitelmöi aiheesta *Les conditions discursives d'une analyse critique du discours*. Hän keskittyi filosofoimaan kielitieteen ja diskurssianalyysin luonteesta. Hänen keskeisin teesinsä oli, että koska kielenkäyttö ei koskaan ole neutraalia, teoria ja siten myös diskurssianalyysi on perusluonteeltaan kriittistä. Salvadorin kohdalla tulkauksen huono taso harmitti erityisesti, koska hän käsitteli luenossaan *Dit d'una altra manera i altres canvis per l'estil* tyylin analysoinnin metodologiaa ja käsitteistöä aineistojen avulla. Tämä oli miellyttävää vaihtelua teoreettisiin kysymyksiin painottuneiden plenaari-esitelmien joukossa.

Sektio- ja posteriesitelmissä aiheiden kirjo oli ilahduttava. Sukupuolittuneen kielenkäytön lisäksi tarkasteltavina olivat muun muassa diskurssit, joihin rasismi ja eriarvoisuus ovat kirjoittuneet implisiittisesti. Esitelmissä käsiteltiin myös koulutuksen ja kouluympäristön kielikäytänteitä, poliittista kieltä ja valtaa sekä kaksi- ja monikielisyyttä. Myös kriittinen diskurssianalyysi oli kriittisen tarkastelun kohteena monessa esitelmässä: esimerkiksi EDWARD HAIG tarkasteli kriittisesti kriittiseen diskurssianalyysiin kohdistunutta kritiikkiä, MAGNE GJERSTAD otti puheeksi kriittisen diskurssianalyysin itsekritiikittömyyden ja REBECCA ROGERS, MELISSA MOSLEY, DIANE HUI, GLYNIS O'GARRO ja ELIZABETH MALANCHARUVIL-BERKES tarkastelivat kriittisen diskurssianalyysin asemaa opetuskirjallisuudessa. Sektio- ja posteriesitelmöitsijöistä suomalaisia oli kolme: EERO VAARA Lyonin kaupanalan korkeakoulusta (Ecole de Management de Lyon) ja PIKKA-MAARIA LAINE Turun kauppakorkeakoulusta esitelivät aiheesta *On the ideological impli-*

cations of contemporary strategy discourse, ja itse esittelin posteria aiheesta *English voices in Finnish society: The uses and functions of Finnish and English in skateboarding media*. (Ks. lisää osoitteesta www.uv.es/cdaval/.)

Sektioesitelmöijien joukossa olivat muun muassa sellaiset tunnetut nimet kuin SUZANNE EGGINS ja JAY LEMKE. Eggins tarkasteli esitelmässään *Humour as semiotic empowerment: a CDA account of children's successful and unsuccessful funny stories* kirjoituskilpailuun osallistuneiden lasten keinoja tuottaa humoristista tekstiä. Hän pohti laajemminkin sitä, mikä tekee tekstistä humoristisen ja mikä ei. Lemke käsitteli sektiossaan multimedia-analyysia otsikolla *Critical dimensions of multimedia analysis: Critical inter-media analysis*. Kriittisellä intermedia-analyysilla Lemke tarkoittaa interaktiivisten medioiden, kuten tietokone- ja Internet-pelien, kriittistä analyysia. Termille *intermedia* on jo olemassa vastine *uusmedia* (engl. *new media*), joka pitää sisällään niin Internet- ja kännykkäviestinnän kuin Lemken tarkasteleamat interaktiiviset tietokonepelit (ks. esim. Pohjo ja Wirén 2001: 10–11).

Konferenssin ohjelma oli jaettu konferenssipäiville siten, että ensimmäisenä päivänä kuultiin van Dijkin, Maingueneau ja Ventolan plenaariesitelmät. Sektioesitelmät pidettiin viidessä tai kuudessa päällekkäisessä sektiossa, ja niitä oli ensimmäisenä päivänä 34. Toisena päivänä oli Faircloughin esitelmän, ensimmäisen paneelikeskustelun ja 64 sektioesitelmän vuoro. Kolmantena päivänä päästiin seuraamaan Salvadorin ja van Leeuwenin plenaariesitelmää, toista paneelikeskustelua ja 51:tä sektioesitelmää. Neljäs ja viimeinen päivä oli lehdistöpäivä. Paikalle oli kutsuttu edustajia espanjalaisista sanoma- ja aikakauslehdistä, ja he keskustelivat paneelissa yliopiston edustajien kanssa. Posteriesitel-

möitsijät esittelivät julisteitaan toisena ja kolmantena päivänä.

Konferenssin aikana ei siis ajankäytöstä tarvinnut murehtia. Ohjelmaa oli paljon, ja päivät venyivät helposti 12-tuntiseksi: aamulla aloitettiin puoli yhdeksältä, ja noin puoli yhdeksän kello löi myös illalla, kun ohjelma loppui. Espanjalainen siesta oli tällä kertaa kahden tai kahden ja puolen tunnin mittainen. Kahvitauot olivat kaivat- tuja lepo- ja tiedonsulatteluhetkiä. Tiivis aikataulu tuotti valinnanvaikeuksia. Mielestäni oli valitettavaa, että esitelmiä oli jouduttu sijoittamaan niin moneen päällekkäiseen sektioon. Auttamattomasti listaltani karsiutui pois monia kiinnostavia esitelmiä päällekkäisyyksien vuoksi. Posteriesitelmät taas oli sijoitettu muun ohjelman lomaan ilman erillistä esitysajankohtaa, mikä johti siihen, että osallistujat eivät tienneet, milloin esittelijä olisi julisteensa luona. Posterien esittelijät eivät siksi juuri saaneet suoraa palautetta julisteistaan. Toivottavasti seuraavassa konferenssissa tämä epäkohta on muistettu korjata.

Kriittisen diskurssintutkimuksen maailmanlaajuiseksi konferenssiavaukseksi Valencian tapaaminen oli silti onnistunut. Tunnelma oli lämmin kuin vanhojen ystävien kohtaamisessa, mikä monien kohdalla tietysti pitikin paikkaansa. Historiallinen mutta nykyaikaistettu kampusrakennus loi konferenssille juhlavat puitteet. Tilojen ahtaus kuitenkin aiheutti tunkkaisen tuulahduksen tasa-arvoiseen ilmapiiriin: »Suureen» plenaarisaliin mahtui vain puolet osallistujista, ja loput sijoitettiin toiseen saliin seuraamaan esitelmää videokameran välityksellä valkokankaalta. Plenaarisaliin ohjattiin ensisijaisesti täyden osallistumismaksun maksaneet, arvohierarkian yläpäässä olevat osallistujat. Niinpä videohuoneeseen päätyivät muun muassa paikalliset (jatko-)opiskelijat. Kukahen tekisi soveltavaa kriittistä diskurssintutkimusta alan kon-

ferensseista? Tutkimuksensa voisi julkais- ta vaikkapa uudessa kriittisen diskurssintut- kimuksen julkaisussa *Critical discourse studies* (ks. www.cds-web.net/), jonka en- simmäinen numero ilmestyi konferenssin alla huhtikuussa 2004. ■

MARIANNE TORISEVA

Sähköposti: marianne.toriseva@jyu.fi

LÄHTEET

- International conference on critical dis- course analysis — www.uv.es/cdaval/ 14.8.2004.
- KOSKELA, HEIDI – TORISEVA, MARIANNE 2004: Kansainvälinen diskurssintut- kimuksen kesäkoulu Aalborgissa 18.–23.8.2003. – *Virittäjä* 108 s. 116–119.
- POHTO, PETTERI – WIRÉN, LAURI 2001: Uus- media aikuistumisen kynnyksellä. Raportti uusmediatoimialasta Suo- messa 2000. Tutkimuksen keskeiset tulokset. Helsinki: Taideteollisen kor- keakoulun Koulutuskeskus. – [www2.uiah.fi/koulutuskeskus/ yrityspalvelut.html](http://www2.uiah.fi/koulutuskeskus/yrityspalvelut.html) 14.8.2004.
- Critical discourse studies* — www.cds- web.net/ 14.8.2004.